

ורבותי, עבודה!

שיחות עם בני נוער, תלמידי התיכון, לקראת השתלבותם בעבודה בתקופת חופשת הקיץ

כתיבה – אורית ברג, אגף תכניות סיוע ומניעה, שפ"י

מאמר

אחת השאלות שמבוגרים אוהבים לשאול ילדים היא – מה אתה רוצה לעשות כשתהיה גדול? ג'ון לנון ענה שהוא "רוצה להיות מאושר", יאנוש קורצ'אק ענה שהוא "רוצה לשוב ולהיות קטן" והילדים של כולנו לרוב מחייכים ומפליגים אל עולם הדמיון שם הכל אפשרי ובר השגה ובו הם פשוט יכולים להיות כל אשר יחפוץ לבם.

המפגש הראשוני של בני הנוער עם עולם העבודה "של הגדולים" מתרחש, פעמים רבות בחופשת הקיץ של בית הספר התיכון, קצת לפני שהם באמת "הופכים לגדולים". נערים ונערות רבים מחפשים לעצמם מקור לפרנסה ואולי אף לעניין ולקשר. עבודת בני הנוער מזמנת להם עניין והנאה בצד היותה מקור כלכלי – הן על מנת לממן שאיפות ומשאלות כגון – לימודי נהיגה, טיולים, רכישות שונות והן על מנת לסייע בפרנסת הבית.

עבודת בני הנוער היא ביטוי ישיר של גיל ההתבגרות – התנועה בין להיות ילד קטן ותלוי לבין הצורך להפוך להיות מתבגר עצמאי. תנועה הלך ושוב בין שתי נקודות הרצף שבונות את הגיל – המחסה המגן והעוטף של הילדות, מול פיתויי החופש והעצמאות של ההתבגרות. תנועה שעיקרה הוא בעצם מהותה – התנועה, הריצה, הבדיקה מקצה אל קצה. העבודה בקיץ משמשת כמצע לעצמאות וגדילה, והיא מתאפשרת, במיטבה, מתוך הידיעה שההורים שותפים, מלווים ואף... מפקחים על התהליך.

השתלבות בשוק העבודה כמתבגרים היא לרוב חוויה נהדרת. בני הנוער מגיעים חדורי רצון וחריצות, נדמה כאילו אינם בוחלים בקושי או במאמץ. העבודות קוסמות להם ללא קשר דרמטי לסטטוס מקצועי או יוקרה, הם חפים ממדדים חיצוניים ולבם פתוח לחוויית התעסוקה כשלעצמה. פתיחות זו מפקידה בידי המבוגרים, מעסיקים, הורים ומורים, אחריות גבוהה ללוות אותם, לפקח עליהם ולהעניק להם כלים לשמור על זכויותיהם ועל ביטחונם.

מסמך זה מבקש להעניק לכם, אנשי החינוך, כלים ורעיונות כיצד לשוחח עם התלמידים ועם הוריהם, ערב צאתם לחופשה, על נושא "העבודה בקיץ". שיחה אשר תעניק כלים ותחדד מודעות לבטיחות אישית, לתחושת משמעות ולשמירה על זכויותיהם.

עבודת בני נוער מעוגנת בחוק וקיימות הנחיות והמלצות ברורות לבני הנוער, למעסיקים ולהורים. לעזרתכם הקישורים הבאים: [שירות התעסוקה - העסקת בני נוער](#), [פנקס משרד הכלכלה והתעשייה](#).

5 הצעות לשיחות עם תלמידי התיכון -

1. "העבודה היא חיינו" – על המוטיבציה לצאת לעבודה
2. "על מי אני עובד?" – איך בוחרים עבודה?
3. "עובדות על עבודות" – חוקי עבודה, כספומטר, שמירה על הזכויות
4. "איך זה עובד?" – התמודדות עם קונפליקטים ומורכבות במקומות העבודה
5. "עבודה בטוחה" – התמודדות עם הטרדה או פגיעה במקומות העבודה

1. "העבודה היא חיינו" – על המוטיבציה לצאת לעבודה

מטרות –

- התלמידים יבדקו את עמדתם לגבי עבודה בקיץ
- התלמידים ידונו אודות המניעים לבחור לצאת או לא לצאת לעבודה בקיץ
- התלמידים ידונו אודות תפקיד ההיוועצות בהורים או באחים גדולים בהתלבטות באם לצאת לעבודה ובבחירת סוג וסגנון העבודה

פעילות 1 – המורה משתף את התלמידים בנושא השיעור ומטרתו, ומקרין את רשימת ההיגדים. כל תלמיד מוזמן לבחור את ההיגד המתאים לו –

אני עובד

אני עובד, אף פעם לא עבדתי באופן מסודר ואני פשוט לא רוצה לעבוד

אני עובד, לא עבדתי באופן מסודר מעולם, אני ממש רוצה לעבוד אך לא מוצא עבודה

אני עובד, לא עבדתי באופן מסודר מעולם, אני ממש רוצה לעבוד אך אני חש חוסר בטחון

עבדתי וצלקתי את העבודה

אני מתכנן להתחיל לעבוד בקרוב

דיון - מי מצוניין לשתף ולתאר את מצבו ביחס להיגד - את עובד - כמה עובד, מדוע בחר לעבוד, כמה דווקא שם? את אינו עובד או מתכנן לעבוד? מדוע? מה מניע אותו ומה משפיע עליו וכו'...

פעילות 2 - המורה מחלק לתלמידים את הדף בליווי הנחייה למלא אותו -

מה יאמרו לי בני משפחתי וחברי כיום בו אספר להם שאני יוצא לעבוד?

- קראו את מגוון התגובות שלפניכם.
- נסו לכתוב, לפני כל תגובה, מי מבין משפחתכם או חבריכם עשוי להתבטא כך אם תשתפו אותו ברצונכם לצאת לעבוד בחופשת הקיץ. ייתכן שיהיו היגדים שלא מתאימים לאיש בסביבתכם. ייתכן שמספר היגדים מתאימים לאותו אדם ויתכן שיש היגדים נוספים שתרצו להציע.... (ההיגדים מנוסחים בלשון זכר אך ניתן להתאימם ללשון נקבה, כשזה מתבקש.)

- _____ יאמר לי שהוא גאה בי
- _____ יאמר לי שהוא לא מבין למה אני צריך את זה
- _____ יאמר לי שהוא לא מרשה לי
- _____ יאמר לי שהוא מעדיף שלא אעבוד
- _____ יאמר לי שאין לי סיכוי למצוא עבודה
- _____ יאמר לי שאין לי סיכוי להתמיד או להצליח בעבודה
- _____ יאמר לי שאני אצליח בכל מה שאבחר ושהוא סומך עלי
- _____ יאמר לי שהוא יתמוך בי ויסייע לי בכל דרך
- _____ יתעניין וייעץ לי איך למצוא עבודה, איך להסתדר בעבודה
- _____ לא יתייחס
- _____ יפחיד אותי עם תיאורים שיהיה קשה, ורחוק ואנשים לא נחמדים
- _____ ייתן לי המון הוראות בטיחות
- _____ ייתן לי המון טיפים ועצות
- _____ יאמר לי "גם אני רוצה לעבוד אתך, אפשר?"
- _____ יאמר לי "בוא תעבוד אצלי, זה משפחה ויהיה לך יותר פשוט וקל.
- _____ יאמר לי _____
- _____ יחייך אלי ויאחל לי הצלחה

התלמידים עונים. משסיימו, דיון -

- איזו הרצה צלתה ככט עם מילוי המשימה?
- איזו תוכנה התחדדה ככט עם מילוי המשימה?
- מי יכול לשתף ביחה שניהל עם מאור מנצותי ממפחתו בנושא, מה היה שם, מה נאמר ואיך הוא הרגיש?
- מה תפקיד המשפחה בקבלת ההחלטה לצאת לעבוד וביישומה? במילים אחרות - מה אתם צריכים מהמשפחה שלכט בהקשר זה?

2. על מי אני עובד? – איך בוחרים עבודה...

מטרות –

- התלמידים יתנסו בזיהוי מניעים אישיים ליציאה לעבודה
- התלמידים יקבלו כלים לבחירה מושכלת של מקום עבודה

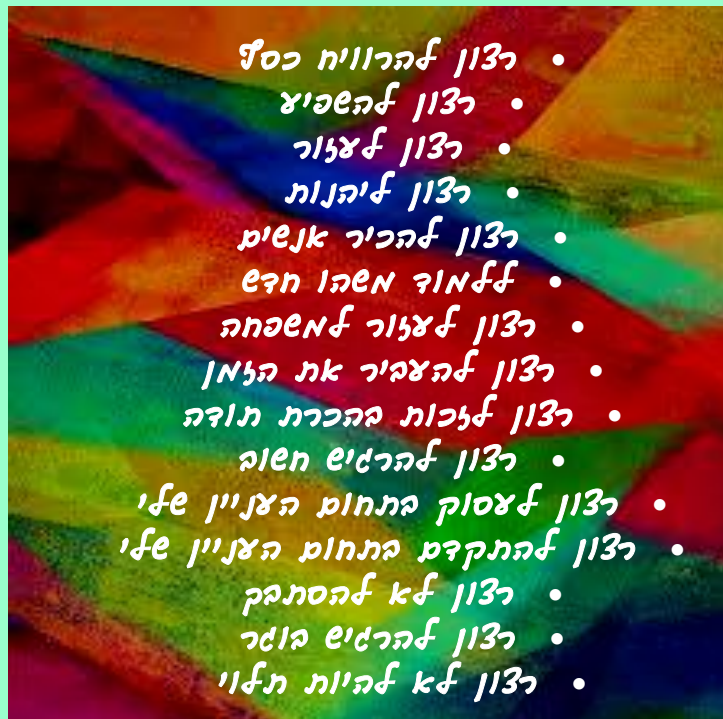
שיחת פתיחה -

- **איזה מונח אתם מכירים שמתאר רצון וצורך שאורמית לנו לצעות דקריט? מניעים, (אינטרסים).**
- **מה זה "מניע"?**
- **ממה מורכבת המניעית שלנו בחייט? שאיפות, חלומות, אמונות, ערכים, צרכים, רצונות, לחצים, דרישות...**

איך אנחנו יכולים לזהות את המניעים שלנו? נשאל את עצמנו שלוש שאלות –

מה מתאים לי? (תכונות וכוחות)
מה מכוון אותי? (ערכים ואמונות)
מה אני רוצה? (נטיית לב)

- **מה מניע בני נוצר לחפש לעצמם עבודה במהלך הקייץ? המורה מקרינה על הלוח תשובות אפשריות לשאלה. התלמידים מוזמנים להתייחס למניעים השונים ולהסביר מה מניע אותם:**

לסיכום השיחה, המורה משקפת את מגוון המניעים והצרכים ושואלת –

- מדוע חשוב שתהיו מודעים למניעים האישיים שלכם?
- כיצד המניעים האישיים משפיעים על בחירת העבודה?

פעילות - איך בעצם בוחרים עבודה?

- איך האלמנטים מנחות יוצרו לכם בבחירת התפקיד?

נאסוף את השאלות שלהם ולאורן נבנה יחד "סרגל רצפים של בחירה".

דוגמה לרצפים של בחירה -

מעניין אותי		משעמם אותי
מתאים לי		לא מתאים לי
אני מסוגל		אני לא מסוגל
נוח לי		לא נוח לי
אני ארוויח יפה		אני ארוויח מעט
זו עבודה בטיחותית		יש מידה של סיכון בעבודה זו
הורי יאשרו את העבודה		הורי עלולים להתנגד לעבודה
אעבוד בסביבה צעירה		אעבוד בסביבת מבוגרים
מדליק אותי		דוחה אותי
מתגר אותי		שטחי בעיני
משמעותי		לא משמעותי

לסיום חשוב לדון עם התלמידים בשאלות - מה יקרה אם לא אתקבל לעבודה? אם אתקבל ולא אהיה מרוצה? מומלץ לעסוק בהקשר זה באכזבה, בגמישות ובהרחבת אפשרויות הפעולה.

3. "עובדות על עבודות" – חוקי עבודה, כספומטר, שמירה על הזכויות

מטרות –

- אימון הכרות עם חוקי העסקת של בני נוער
- אימון בדרישת זכויות חוקיות
- הכרות עם אפליקציית הכספומטר

תחום העסקת בני נוער מעוגן בחוק על מנת לשמור על זכויותיהם. רבות מהעבודות בהן הם משתלבים הינן זמניות, מזדמנות ולא מספיק מוסדרות. לפיכך חשוב לצייד את התלמידים בהבנה שעליהם לוודא שהם מוגנים ומקובדים במקומות העבודה שלהם. רצוי לתת להם מידע אודות חוקי העסקת בני נוער ולהעניק להם כלים מעשיים ורגשיים לשמור על זכויותיהם.

פעילות פתיחה – משימה בזוגות:

- חפשו ברשת מידע אודות "חוקי העסקת בני נוער"
- קראו את החוקים ושוחחו עליהם
- חברו חמש שאלות אשר תוכלו לשאול את המעסיק בראיון הקבלה ואשר בודקות שהמעביד שומר על זכויותיכם כבני נוער.

שבים למליאה, המורה מזמין מתנדבים להקריא שאלות. אחרי כל שאלה המורה שואל –

- *מי יודע לאיזה חוק השאלה הזו מכוונת?*
- *מה מטרת החוק הזו ומה חשיבותו?*
- *מה צלף לקרות אם המעסיק לא יכבד את החוק הזה?*

הצגת הכספומטר – מערכת לרישום וחישוב שכר – מבית היוצר של ההסתדרות החדשה – האיגוד המקצועי לילדים וצעירים. דיון אודות השימוש במערכת ותרגול יחד בכיתה.

דיון לסיכום –

- *אינו הרעשה צלף להתעורר ככט אם תלפו שמקוט הצבודה שלכט אינו מקפיד על זכויותיכט?*
- *מדוע חשוב וכדאי לשתף גם מבוגרים משפחתכט במקרה כזה?*
- *אינו מורכבות צלף להתעורר עם הפנייה במקשה לשמור על הזכויות, כיצד ניתן לפתור מורכבות זו?*
- *איך נכון לפנות במקשה לשמור על הזכויות? (להתאמן בפועל, בגוף ראשון, על מילות פנייה מנומסות ואסרטיביות).*
- *למי תוכלו לפנות כאשר להנה על זכויותיכט? (נזכיר לתלמידים לפנות להוריהם או לכל למבוגר במשפחה ובנוסף, נעבור איתם על אותן כתובות שהם איתרו בפעילות הראשונה בשיעור)*

4. "איך זה עובד?" – התמודדות עם קונפליקטים ומרכבות במקומות העבודה

מטרות –

- אימון התלמידים ביכולת לזהות מצבים מורכבים וקונפליקטים בעולם העבודה של בני הנוער.
- אימון התלמידים ביכולת להתנהל מול מצבי מרכבות וקונפליקטים – לשתף, להידבר, לגלות אמפטיה, לגלות אסרטיביות.

פתיחה – פעמים רבות כאשר אנחנו נדרשים למלא משימה או תפקיד אנחנו מוצאים את עצמנו מתמודדים עם התלבטויות, קונפליקטים וסימני שאלה. היום נתאמן יחד על זיהוי מצבים מורכבים במקומות עבודה והתמודדות עמם.

חלק ראשון – פעילות – לפניכם רשימת תפקידים ועבודות של בני נוער בגילכם:

חישבו על מצב מורכב שעלול להתרחש באחת מהעבודות - מצב עמו התמודדתם, מצב אליו הייתם עדים ואולי מצב ששמעתם עליו...

1. המורה בוחר מתנדב מבין התלמידים לשתף בתיאור המקרה. התלמיד המספר מתאר רק את הרקע ואת המורכבות, לא את ההתרחשות בהמשך.
2. משחק תפקידים סביב אותו מקרה – התלמיד המספר יתאר את המשתתפים ויבחר שחקנים מבין התלמידים שיתנדבו לשחק את הדמויות.
3. אחרי הצגת המקרה, עורכים דיון בכיתה ומעריכים יחד מה בתגובות ובהתנהגויות המשתתפים העיד על יכולת המשתתפים להתמודד עם המצב באופן מיטבי ומה העיד על לחץ או נוקשות?
4. לסיום, נבקש מבעל הסיפור לספר איך הסתיים המקרה במציאות.

- **מה צורך לנו להתמודד עם מורכבות?** (השהיית תגובה, שיתוף והתייעצות, התלבטות, עשיית פשרה, נקיטת עמדה, פירוק המשימה למשימות קטנות ועוד..)

הסבר – כאשר אנחנו נדרשים להתמודד עם מצבים שמעוררים בנו מתח, מצבי קונפליקט, מצבים שבהם האנשים האחרים חושבים אחרת מאתנו ואולי מצבים שיש לנו כמה דעות עליהם... כאשר אנחנו מבינים שאם נחשוב רק בשחור ולבן, נכון או טעות, לא נצליח לראות את התמונה השלמה ולא נצליח לאפשר לעצמנו תנועה. במצבים כאלה אנחנו שואפים להיות מסוגלים לנוע בין מספר אפשרויות, לנשום עמוק ולהרוויח זמן, לראות גוונים של אפור בין השחור והלבן. לאפשר לעצמנו מרחב רגשי ומעשי של תמרון ובדיקה... ולנשום, להבין שזה מצב שהוא קצת יותר מסובך, קצת יותר מורכב ומתוקף כך אנחנו נדרשים לחשיבה מגוונת יותר, בוחנת אפשרויות ומאפשרת תנועה, תזוזה, זרימה.

יחד עם זאת, מומלץ לנסות להגיע עם התלמידים להבנה כי כאשר מדובר במצבים מורכבים שיש בהם מידה של סיכון וסכנה, על הנער או הנערה לנקוט קודם כל בצעדים כדי להגן על עצמם. מצבים כגון – זיהוי פגיעה פיזית, זיהוי פגיעה או הטרדה מינית, פגיעה בזכויות וכו'. במצבים כאלו נדרשת פעולה מידית וברורה של הפסקת הפגיעה, התרחקות לשם השגת מרחב בטוח ודיווח למבוגר אחראי.

אם נשאר זמן, ניתן להשמיע את שירם של אריק איינשטיין ושלום חנוך – [למה לי לקחת ללב](#).

5. "עבודה בטוחה" – התמודדות עם הטרדה או פגיעה במקומות העבודה

כתבה נטע ידיד – מדריכה ארצית ביחידה למיניות בריאה ולמניעת פגיעות מיניות

רציונל - בני הנוער מגיעים למקומות העבודה כשהם מצויים בשיאו של גיל ההתבגרות בשלב בו עולה הרצון למגע אינטימי ולקשר. ההצפה הרגשית, הבלבול, חוסר הניסיון והלחצים החברתיים, עמם מתמודדים המתבגרים, מקשים עליהם לגבש עמדה בשאלות כגון: מהו ה"קו האדום" המבדיל בין סקרנות מינית לגיטימית לבין הטרדה מינית? מהו ההבדל בין חיזור ורצון להתחלת קשר ובין הטרדה מינית? מתי עוברת התנהגות בעלת אופי מיני את הגבול מתחום המותר לתחום האסור? איזו מערכת יחסים מותרת ואיזו אסורה? שאלות רבות שלעיתים קרובות נותרות ללא מענה.

בשנים האחרונות אנו עדים לעיסוק הציבורי הרב בנושא הטרדה מינית בכלל ובמקומות עבודה בפרט. למרות השיח הציבורי הרחב בנושא, ניכר כי עדיין אין הפנמה מספקת של כללי מותר ואסור. התלמידים עלולים למצוא את עצמם במקומות עבודה מוסדרים, שבהם במצבים מסוימים יכולים להיווצר קשרים מיניים אסורים. בחלק מהמקרים הפרשי הגיל בין העובדים הצעירים לבין העובדים הקבועים קטן יחסית מצב אשר יכול להוות פיתוי ליצירת קשרים מיניים. חשוב שניתן את הדעת לאפשרות קיומם של מצבים מורכבים במקומות העבודה כגון: חיזור בין עובד קבוע ונערה/ה, הטרדה מינית ופגיעה מינית.

כמערכת חינוך, אחת המשימות המוטלות עלינו היא להבטיח את הרווחה הנפשית של בני הנוער לכן עלינו לציידם בידע, מודעות וכלים להתמודד עם מצבים של הטרדה מינית ובדילמות הקשורות אליהם. לעיסוק בנושא חשיבות נוספת, עצם השיח בנושא פותח את האפשרות לראות במורה דמות מכילה ותומכת שניתן לפנות אליה בשעת מצוקה.

למורה: לפניך 3 פעילויות העוסקות בנושא הטרדה מינית במקומות עבודה.

מטרת הפעילות הראשונה היא קבלת מושג בסיסי אודות ההבחנה בין קירבה רצויה לבלתי רצויה בין בני אדם.

הפעילות השנייה עוסקת בהטרדה מינית במקומות העבודה ובפעילות השלישית מוצג החוק בנושא.

בטרם תחילת העיסוק בנושא מוצג לפניך מידע כללי בנושא הטרדה מינית, בסיום הפרק מוצג החוק. חשוב שתקרא את כל החומר בנושא ותלמד אותו היטב בטרם הוא יועבר לתלמידים.

הטרדה מינית מהי?

"כל מגע לא מוזמן, לא מקובל ולא הדדי, הערה, רמיזה, בדיחה או תשומת לב, המעליבה ופוגעת באדם המעורב וגורמת לו להרגיש מאוים, מושפל, נשלט או נבוך". (דה ליון 1989).

"התנהגות לא מבוקשת ולא הדדית כלפי אנשים, הנמצאים בעמדות פחות חזקות או בנסיבות פחות חזקות". (שטראוס 1992).

ההטרדה המינית הינה התנהגות פיזית או מילולית בעלת אופי מיני המופנית לאדם בניגוד לרצונו או שלא בהסכמתו. היא פוגעת בכבוד האדם, בחירותו ובזכותו לשוויון הזדמנויות. היא משפילה ומבזה את האדם אליו היא מופנית, בין השאר על ידי התייחסות אליו כאל אובייקט מיני לשימוש של המטריד ולא כאל אדם כעל רצונות ובחירות משל עצמו.

ההתנהגות הפוגעת יכולה להיות מילולית (שימוש במילים ו/או אמירות בעלות אופי מיני) או פיזית (נגיעה, ליטוף, נשיקה, התחככות) ומתייחסת לטווח התנהגויות רחב החל מהטרדה מינית מילולית ועד להתנהגות המהווה עבירה פלילית כגון מעשה מגונה או אונס.

הטרדה מינית בחלקה היא מושג סובייקטיבי. ייתכן כי מה שיראה לאדם אחד כהטרדה, יתפרש בעיני האחר כמחמאה. יוצאים מן הכלל הם הסעיפים בחוק העוסקים במעשים מגונים ובסחיטה באיומים. (כמשמעם בחוק העונשין).

ברוב המקרים הטרדה מינית נעשית על ידי גבר כלפי אישה, אך גם יכולה להיעשות על ידי אישה כלפי גבר, על ידי גבר כלפי גבר ועל ידי אישה כלפי אישה.

לתשומת לב המורה -

שיח בנושא מיניות אינו יכול להתקיים בסביבה סטרילית וניטרלית. שיח כזה מעורר רגשות רבים ומגוונים ומציף מגוון רחב של דעות. חשוב לתת הד לכל הדעות, גם לקולות המתרעמים והמתנגדים אך לציין שחוק הוא חוק, לא תמיד אנו מסכימים עם החוק אך אנו מקיימים אותו כי כאזרחים החובה הזו חלה על כולנו.

הקושי העיקרי בשיח על נושא המיניות הוא אי היכולת לצפות את מה שיעלה בשיח לכן יש לקבוע מראש כללי שיח:

1. לכל אחד יש זכות מלאה להביע את דעתו במלואה ללא הפרעה גם במידה והיא אינה עולה בקנה מידה אחד עם דעות של אחרים בכיתה.

2. כל אחד מדבר בשם עצמו בלבד! אף אחד אינו מציג אירוע שקרה לתלמיד/ה אחר/ת שנוכח בכיתה.

3. אין לציין שמות של מעורבים כאשר מביאים דוגמה לאירוע אותו חוו.

4. לא מדברים על נושאים אישיים בכיתה! אם בעקבות השיח תלמיד/ה מעלה תכנים אישיים רצוי לציין כי אנו יותר מנכונים לשמוע, להנחות, לעזור בכל מקרה ומקרה לגופו, אך רצוי שהדברים יאמרו בסוף השיעור במקום שקט ופרטי כדי שהמורה יוכל להקשיב לתלמיד באופן מלא ולעזור לו/ה להתמודד עם הסוגיה אותו היא/ הוא מעלה.

5. במקרה בו תלמיד/ה מתעקש/ת להעלות תוכן אישי חשוב לציין בפניו/ה שעליו/ה לשקול שנית את החלטתו/ה. מאחר וכרגע השיח בכיתה פתוח ויש הבנה והכלה לכל מה שנאמר ישנה נטייה לספר סיפורים אישיים שלוחצים ומעיקים, אלא שעל התלמיד/ה לקחת בחשבון שיהיה קשה, ואולי אף בלתי אפשרי, לשמור על האירוע בסוד, ועל כן עליו/ה לשקול מה יהיה המחיר בשל הפצת האירוע בהמשך במידה ויפץ.

6. משפט כמו: "כולם נוהגים כך" מעורר את השאלה: האם תמיד אתם עושים כל מה שכולם עושים? בכל מצב? (האם כולם מעתיקים במבחנים? האם כולם מעשנים? האם כולם שותים אלכוהול? האם כולם גונבים מהחנות?) אפשר לבחון אתם מצבים בהם הם לא עשו מה שכולם עשו – מה קרה בעקבות זה? אפשר לבחון אתם מצבים בהם הם כן עשו מה שכולם עשו למרות שידעו שזה אסור ושלמו על כך מחיר איך זה היה עבורם. היום בדיעבד, האם הם היו עוצרים לרגע ובוחרים לעשות משהו אחר או שהיו ממשיכים לעשות מה שכולם עושים למרות המחיר הכבד הצפוי?

פעילויות מומלצות:

פעילות פתיחה - מגע

מטרות:

1. הכרות עם תחושות אישיות במצבי קירבה וריחוק מאנשים שונים
2. הכרות עם המושגים: מרחב האישי, פלישה וגבולות במרחב האישי
3. בחינה של המושגים: מותר /אסור, נכון/לא נכון ביחסי קירבה, רעות וחברות

הנחיות:

המשתתפים מתחלקים לשני טורים ונעמדים אחד מול השני במרחק גדול (בהתחשב בגודל החלל).

הוראה א':

- התקרבו אחד אל השני כל עוד אתם חשים בנוח. עצרו במרחק המתאים לכם כאשר אתם נעמדים אחד מול השני.
- הסתכלו אחד על השני.
- הניחו יד אחת סמוך לכתף של האדם שמולכם ומדדו את המרחק ביניכם.
- שוחחו ביניכם.

הוראה ב':

- המשתתפים בטור א' ישנו את המיקום שלהם כך שכעת יעמדו זוגות חדשים אחד מול השני.
- עמדו אחד מול השני במרחק רב.
- התקרבו אחד אל השני כל עוד אתם חשים בנוח.
- הניחו יד אחת סמוך לכתף של האדם שמולכם ומדדו את המרחק ביניכם.
- נעצו מבטים אחד בשני ללא מילים (יש להקפיד על טווח זמן ארוך יחסית)

הוראה ג':

- המשתתפים בטור א' ישנו שוב את המיקום שלהם. יש להקפיד שהזוגות שנעמדים אחד מול השני יהיו חדשים.
- עמדו אחד מול השני במרחק רב.
- התקרבו אחד אל השני כל עוד אתם חשים בנוח.
- הניחו יד אחת סמוך לכתף של האדם שמולכם ומדדו את המרחק ביניכם.
- נעצו מבטים אחד בשני ללא מילים. (יש להקפיד על טווח זמן ארוך יחסית)
- כעת התקרבו אחד אל השני בצעד אחד ללא מילים והישארו כך (יש להישאר במצב זה מספר שניות – די זמן שיוכל לגרום לתחושת אי נוחות)
- קחו צעד אחורנית וכעת חזרו למקומכם.

דיון:

- כיצד הרשתת המהלך הפעילות?
- מתי חשבת נוח יותר מתי חשבת מוכנה או אי נצימות, מדוע?
- האם זה מזכיר לך מציבים מסוימים?
- האם תרצו לספר ללא ציון שמות ו/או ליהוי האנשים?
- מה לדעתכם התרטיף החן?

למורה: התרגיל בא לבחון כיצד אנו חשים במצבי קירבה, את נושא הגבולות, מידת האינטימיות שאנו מוכנים לה עם אנשים שונים וכו'. כאשר קיימת קירבה רבה מידי עם אנשים שאין לי אתם יחסים אינטימיים מתחילה לרוב תחושת אי נוחות. גם נעיצת מבטים עשויה מאד להביך ולגרום לאי נוחות – בפרט כשאין אפשרות לדבר. נעיצת מבטים וקירבה פיסיית עשויים להתפרש במצבים מסוימים כפלישה או חדירה.

ביפנית קוראים לזה MA. ה- MA הוא הטווח, התחום שלי והגבולות שלי שאסור לאחרים לחצות אותם ללא אישורי. חדירה לתחום שלי תתאפשר בשני מצבים – במצב של אהבה או במצב של מלחמה. כאשר מדברים על תחושת חנק וצפיפות מדברים על פלישה. התקרבות יתר ונעיצת מבטים מקרוב יכולים להתפרש כמעשה תוקפני, מביך, לא נעים, פולשני. לסיכום: מגע יכול להיות נעים ומכבד מאידך הוא יכול להיות תוקפני ופולשני. עלינו לכבד את רצונותיו של הפרט ואת גבולותיו, אסור לנו לפלוש ל- MA שלו ללא אישור.

פעילות שנייה - האם זו הטרדה מינית?

למורה: לפניך מספר אירועים לדיון בכיתה בנושא הטרדה מינית. מטרת האירועים לסקור מצבים אפשריים של הטרדה מינית במקום העבודה או ההתנדבות, לבחון את יחס התלמידים כלפי כל אחד מהאירועים, את הבנתם מהי הטרדה מינית במקום עבודה, לבחון עד כמה החוק בנושא מובן ומוכר להם דיו ומה ניתן לעשות ואל מי ניתן לפנות בעת מצוקה.

בשלב הראשון מומלץ לערוך את הפעילות, בשלב השני מומלץ לערוך לתלמידים הכרות עם החוק להטרדה מינית המופיע בהמשך.

מטרות:

1. הכרות עם החוק להטרדה מינית
2. הבנה מהי הטרדה מינית במקומות עבודה או התנדבות
3. הכרות עם מקורות לעזרה

הנחייה: על התלמידים להתחלק לקבוצות בנות 4 – 5 תלמידים. כל קבוצה תקבל אירוע ותדון בו בהתאם לשאלות המוצגות בסוף האירוע. בכיתה גדולה ניתן לחלק את אותו אירוע לשתי קבוצות.

אירוע א' - את תלמידה בכיתה יב' והתקבלת לעבוד במזכירות מוקד רפואי. העבודה מרתקת אך מפגישה אותך עם מצבי חיים מגוונים שלא כולם מסתיימים בטוב. המראות לעיתים קשים ומטלטלים בפרט כשמדובר בשאלה של סבל בל יתואר של אנשים ובפרט של ילדים קטנים.

מה שעוזר לך להתמודד עם הרגעים הקשים הללו זו המסירות האין סופית והאהבה הרבה ששוררת בין אנשי הצוות. ברגעים כאלה הם המשענת. החיבוק החם, הליטוף המרגיע עוזרים להתמודד עם המראות הקשים. העבודה מתקיימת בשעות בלתי מאוחרות ואף בסופי שבוע כשאין חייבת לקום למחרת בבוקר לביה"ס.

לאחרונה החיבוק של אחד מהפרמדיקים שעובד מולך גורם לך לאי נוחות. את חשה שזה לא החיבוק הרגיל המוכר, יש בזה משהו נוסף. הוא מחבק, קצת מלטף, זה נעים ומרגיע מחד, בפרט ברגעים קשים, אבל גם עושה משהו לא נעים בבטן, מן התכווצות כזו. לאחרונה את חשה שבזמן חיבוק, בפרט כשאתם כמעט לבד בשעות הקטנות של הלילה, היד שלו נעה למקומות אחרים בגוף – לעורף, לפנים, קצת מתחת לחולצה – את מתחילה לחוש פניקה, אינך יודעת איך לפרש את הסיטואציה...

ספרת על כך לחברה טובה שלך שעובדת יחד אתך. היא אמרה לך שאת סתם מגזימה. לדבריה הוא מקסים ונחמד והיא אינה מבינה מה הבעיה. אבל את מרגישה לא בנוח בסביבתו מתחילה לחוש מתוחה בקרבתו ושואלת את עצמך האם מה שאת מרגישה נורמלי/לא נורמלי? האם הדרך בה הוא נוגע בך בסדר/לא בסדר? האם מותר לך לומר משהו למשהו ואם כן למי? לבחור? להוריך? למורה? מי או מה יכולים לעזור לך?

שאלות לדיון:

1. מה אתם מרגישים כשאתם שומעים על האירוע?
2. מה דעתכם על התנהגותו של הפרמדיק? בסדר/לא בסדר?
3. האם זו הטרדה מינית או חיזור לגיטימי בין בני זוג?
4. כיצד ניתן להבחין בין הטרדה לחיזור? כיצד יודעים זאת?
5. האם זה נכון שהפרמדיק יחזר אחרי הנערה?
6. אל מי פונים? עם מי מתייעצים?

אירוע ב' - אתה עובד כמלצר בפיצרייה. אתה אוהב את הצוות רובם צעירים, נמרצים מלאי הומור. כל רגע בחברתם זו חוויה מעניינת. לפני שבוע שמת לב שראש הצוות במשמרת הקבועה שלך מסתכלת עליך כל הזמן. היא מוצא חן בעיניך, זה מאד מחמיא לך שהיא מסתכלת עליך, אבל ברור לך שאין לזה סיכוי, זה נחמד אך לא יותר מכך, היא כל כך מבוגרת בטח בת 30 פלוס ואתה, שרק סיימת את כיתה י"א, כל כך צעיר.

אתמול היא ניגשה אליך והציעה שתישאר אתה למשמרת לילה. היא אמרה לך שאתה מאד מוצא חן בעיניה ושהיא תלמד אותך דברים שבנות צעירות בנות גילך לעולם לא יוכלו ללמד אותך. אתה מבוהל, אתה לא יודעת כיצד להגיב. מצד אחד אתה מרגיש מאד מוחמא אך מצד שני לא מעוניין. עד כה לא היה לך קשר זוגי רציני, אפילו להתנשק אתה לא ממש יודע. כל עוד היא רק הסתכלה עליך זה החמיא אבל כשזה הפך לאמתי זה הבהיל. אתה לא יודע מה לומר ואיך להגיב. אתה חושש שאם תסרב היא לא תאפשר לך להמשיך לעבוד במשמרות שלה וזה השעות הכי שוות...

שאלות לדיון:

1. מה אתם מרגישים כשאתם שומעים על האירוע?
2. מה דעתכם על התנהגותו של ראש הצוות? בסדר/לא בסדר?
3. האם זו הטרדה מינית או חיזור לגיטימי?
4. האם התנהגותו של ראש הצוות מקובלת ולגיטימית?
5. אל מי פונים? עם מי מתייעצים?

אירוע ג' - הילה, תלמידת כיתה י"א, עובדת בחנות בגדים. במחלקה שבה היא עובדת יש מנהל צעיר ויפה תואר. הילה מאוהבת בו ועושה הכל כדי למשוך את תשומת ליבו. הבחור מחייך אליה בנימוס אך נמנע מלהיות אתה לבד בחדר ולא נענה לחיזוריה.

הילה החליטה שעליה לדבר אתו באופן ישיר, היא התקשרה אליו וכשלא הגיב החלה "להפציץ" אותו במסרונים. בשבוע שעבר הוא פנה אליה בלחש בצד, בשעה שהם היו ביחד בחנות, ובקש ממנה בצורה מנומסת אך כזו שאינה משתמעת לשתי פנים שהיא תפסיק. הוא ציין שהיא ילדה חביבה אך

צעירה עבורו והוא אינו מעוניין בשום קשר עמה. הילה נפגעה והמשיכה להתקשר ולשלוח הודעות ומסרונים לטלפון שלו ולמייל שלו ובקשה מחברותיה שגם הן תעשנה זאת כדי שהוא יבין שאותה לא דוחים.

שאלות לדין:

1. מה דעתכם על התנהגותה של הילה?
2. האם לדעתכם זו דרך חיזור לגיטימית?
3. האם ישנה כאן עבירה על החוק?

אירוע ד' - התקבלת לעבוד בבית אבות. אתה מגיע לשם מידי שבוע. יצרת קשר מיוחד עם גבר מבוגר ניצול שואה. אתה אוהב לשמוע את הסיפורים שלו והוא את שלך. אתה מלווה אותו מידי שבוע לספרייה (הוא נעזר בהליכון) ולרוב אתם נוהגים לחזור לחדרו לשתות קפה חם ולפטפט או למלא ביחד תשבצים.

הנכד שלו בן 28 מבקר אותו לעיתים, לאחרונה הוא החל להגיע כל פעם שאתה שם. בפעם האחרונה שהגעת הנכד היה בחדר ואמר לך שסבו הובהל לבית חולים מאחר וחש ברע. בעוד אתה מתלבט מה לעשות הוא ניגש אליך מחבק אותך קלות, אומר לך כמה שאתה מושך אותו ומתחיל לעסות לך את הכתפיים.

אתה המום. אתה מבוהל, מבויש, לא יודע מה לעשות ואל מי לפנות. אתה חושש שאם תספר את זה או שיצחקו עליך "שהתחלת עם בחור" או שילעגו לך שאתה כזה נמושה שאינך מסוגל להכות אותו.

שאלות לדין:

1. איך הייתם מרגישים אילו היה קורה לכם דבר דומה? (בנים / בנות)
2. האם זה נראה לכם תקין?
3. מה ניתן לעשות? אל מי ניתן לפנות?

שבים למליאה. המורה יזמין את התלמידים לשתף תחילה בתהליך שהתרחש בתוך הקבוצות ובהמשך לתכנים שעלו:

- מה הייתה האווירה במהלך הדיון בקבוצה?
- מה היו הרגשות עצמו?
- על מה הסכימו ועל מה היו חילוקי דעות?
- האם היו הבדלים באישה ובהתייחסות בין בנים ובנות לכל אחד מהאירועים?
- האם ניתן לנסח עקרונות המחדדים את אבולוציה האמצע האופני האותר והאסור בקשר מיני?
- אל מי פונים במקרה של חשד להטרדה מינית?

המורה יציג את החוק למניעת הטרדה מינית (מופיע בהמשך).

- האם החוק חידש או הפתיע במשהו?

- האם משהו השתנה בהבנה שלכם את הנושא לאחר ההכרות עם החוק?
- מה הלאה המסמכות שהייתה לכם במהלך היום?
- ציינו דבר אחד שלדבריו שניתם את דעתכם.
- האם ישנו דבר אחד שלדבריו אתם חשים שצאתם מחולקים יותר?

מסרים ונקודות למחשבה שיעזרו בפיתוח כוחות התמודדות במצבים של הטרדה:

- היו קשובים לתחושות לא נוחות ולא נעימות, סמכו על תחושות הבטן שלכם.
- גופכם הוא שלכם. אל תאפשרו לאחרים לעשות בו משהו בניגוד לרצונכם. היו אתם אדונים לעצמכם.
- אל תישארו לבד עם סודות מעיקים! פנו אל האדם שאתם סומכים עליו ושתפו אותו במועקה.
- גלו אחריות כלפי חבריכם. כשהם במצוקה שתפו מבוגר שיכול סייע.
- לימדו להבחין בין מתנה לפיתוי ובין מתנה לשוחד. שניהם מסתירים כוונות אחרות שעלולות להזיק. היזהרו מהפח שטמון בהם.

למורה: חשוב לסכם את הנושא תוך דיון עם התלמידים אל מי פונים ומתי. יש לציין מספר דמויות שיכולות לתמוך ולעזור כגון: הורים ואחים, צוות חינוכי אם עדיין לומדים ועוד. חבר/ה במקרה הזה יכול/ה להיות דמות מכילה, משתתפת ומבינה אך לא די בחבר/ה כדי לעצור את ההתנהגות המטרידה – חשוב לפנות למבוגר שסומכים עליו שיוכל להשפיע ולקדם את הפסקת ההתנהגות הפוגעת.

יש לשוחח עם התלמידים גם על כך שלא תמיד קל להתלונן, לעיתים קרובות הנער/ה מאשימים את עצמם בהתנהגות של המבוגר המטריד וחוששים להתלונן, לעיתים עולה החשש שהנער/ה לא הבינו נכון את כוונת האדם המטריד וכו', במקרים כאלה לחברים שרואים ויודעים יש אחריות לעזור לנער/ה המוטרידים להציג את הבעיה בפני מבוגר שיוכל לחשוב אתם מה הדרך הנכונה על פיה יש לפעול.

המסר המרכזי – **למטריד אסור להטריד, בלא קשר למה שהנער/ה אמר/ה, לבשה/ה, התנהג/ה וכו', סירוב הוא סירוב ופרושו לא ברור וחד משמעי!!!**

כל מגע שלא בהסכמה, תוך שימוש במניפולציה, כוח, סחיטה או אימים הוא בניגוד לחוק.

החוק למניעת הטרדה מינית, התשנ"ח, 1998: חוק זה מטרתו לאסור הטרדה מינית כדי להגן על כבודו של האדם, על חירותו ועל פרטיותו וכדי לקדם שוויון בין המינים. אין הכוונה, בחוק זה, למנוע חיזור או להרתיע מפני יוזמה, שכוונתה ליצור יחסים קרובים בין אנשים, לרבות יחסים אינטימיים.

הטרדה מינית והתנכלות

(א) הטרדה מינית היא כל אחד ממעשים אלה:

(1) סחיטה באימים, כמשמעותה בסעיף 428 לחוק העונשין, כאשר המעשה

שהאדם נדרש לעשותו הוא בעל אופי מיני;

- (2) מעשים מגונים כמשמעותם בסעיפים 348 ו-349 לחוק העונשין;
- (3) הצעות חוזרות בעלות אופי מיני, המופנות לאדם אשר הראה למטריד כי אינו מעונין בהצעות האמורות;
- (4) התייחסויות חוזרות המופנות לאדם, המתמקדות במיניותו, כאשר אותו אדם הראה למטריד כי אינו מעונין בהתייחסויות האמורות;
- (5) התייחסות מבזה או משפילה המופנית לאדם ביחס למינו או למיניותו, לרבות נטייתו המינית;
- (6) הצעות או התייחסויות כאמור בפסקאות (3) או (4), המופנות למי מהמנויים בפסקאות המשנה (א) עד (ו), בנסיבות המפורטות בפסקאות משנה אלה, גם אם המוטריד לא הראה למטריד כי אינו מעונין בהצעות או בהתייחסויות האמורות:
- (א) לקטין או לחסר ישע - תוך ניצול יחסי מרות, תלות, חינוך או טיפול, ואם טרם מלאו לקטין 15 שנים - גם בלא ניצול יחסים כאמור, ובלבד שהמטריד אינו קטין.
- (ב) למטופל, במסגרת טיפול נפשי או רפואי - תוך ניצול תלות של המטופל במטפל;
- (ג) לעובד במסגרת יחסי עבודה, ולאדם בשירות במסגרת שירות - תוך ניצול מרות ביחסי עבודה או בשירות;

הקושי בהגדרה: קיים קושי משפטי בהגדרת הטרדה מינית מאחר ולא תמיד קל לקבוע מתי עוברת התנהגות בעלת אופי מיני את הגבול מתחום המותר לתחום האסור. כמו כן נשאלת השאלה מה ההבדל בין חיזור ורצון להתחלת קשר ובין הטרדה מינית?

על פי החוק התשובה היא הסכמה ורצון חופשי של שני הצדדים. ע"פ החוק "כאשר האדם הראה למטריד כי אינו מעונין בהצעות האמורות" והוא ממשיך בהתנהגותו ההתנהגות תחשב להטרדה מינית.

הטרדה מינית תתקיים גם במצבים בהם קיימים יחסי עבודה או יחסי תלות כגון: עובד ומעביד, מורה ותלמיד, מתנדב וחונך. מדובר במצבים שבהם מתקיימת היררכיה בין האנשים או מצבים בהם קיימים פערים משמעותיים בגיל ובשלב ההתפתחותי והקוגניטיבי של כל אחד מהצדדים. בכל מקרה אסורים יחסים, גם אם הם נעשו לכאורה בהסכמה חופשית של שני הצדדים, במצבים היררכיים כגון אלה שצוינו לעיל.